

Stormskadad stenålders- boplats i Rätan

RAÄ Rätan 10:1

Rätan sn, Bergs kn, Jämtlands län

Anna Engman

RAPPORT – JAMTLI 2016:12
ISSN 1654-2045

Utgivning och distribution:

Jamtli

Box 709

831 28 Östersund

Tel. 063-15 01 00

Fax 063- 10 61 68

© Jamtli 2016

Kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2006/02204

Redigering och layout av framsida: Lena Ljungqvist

Bilder: Anna Engman

Jamtli medger spridning av dokumentationsmaterialet med Creative Commons-licensen CC BY, undantaget Lantmäteriets kartor samt annat upphovsrättsskyddat material.

ISSN 1654-2045

Innehåll

1. Bakgrund	2
2. Syfte och frågeställning.....	2
3. Metod.....	2
4. Beskrivning av undersökningsområdet.....	2
5. Känd fornlämningsbild	3
6. Resultat	3
7. Slutsats	6
8. Tekniska och administrativa uppgifter.....	7

1. Bakgrund

Förundersökningen föranleddes av att stenåldersboplatsen Rätan 10:1, skadats av stormen Ivar hösten 2013. Efter att Länsstyrelsen inventerat stormskadorna konstaterades att platsen drabbats av flertalet rotvältor. I de rotvältor som idag ligger utanför den på kartan markerade (FMIS) boplatsen återfanns skärvsten. Enligt fornminnesinventeringen 1971 är boplatsen ca 400 m lång och består av skörbränd sten samt några osäkra kvartsitavslag.

Fältarbetet genomfördes under början av juli månad 2016 av antikvarie Anna Engman

2. Syfte och frågeställning

Syftet med förundersökningen är att avgränsa stenåldersboplatsen samt dokumentera de lämningar som går att se i rotvältorna. Ny avgränsning kommer att rapporteras till FMIS.

På grund av förundersökningens ringa omfång är frågeställningen knuten till boplatsens utredning och dokumentation.

3. Metod

Kartering skedde med GPS. Rotvältorna grävdes igenom med skärslev. Inget material behövdes sällas. Då det fanns rikligt med rotvältor gjorde bedömningen att provgropar ej var nödvändigt att ta upp.

4. Beskrivning av undersökningsområdet

Stenåldersboplatsen ligger på en udde i den nordligaste delen av Rätanssjön. Terrängen är lätt kuperad och består av sandig morän. Stora delar av udden är drabbad av de rotvältor som uppstod i samband med stormen. Undersökningsområdet utgör totalt en yta av ca 3 ha. På uddens norra och östra del ligger fem byggnader som troligtvis alla fanns där redan vid förstagångsinventeringen. En något nyare byggnad finns i den sydliga delen.

Rätanssjön är dämnd i samband med att Rätans kraftverk byggdes 1968 och det har påverkat strandlinjen i de norra delarna av sjön.

Vid Länsstyrelsens första besiktning återfanns skärvsten i de rotvältor som låg utanför det i FMIS inritade området.

5. Känd fornlämningsbild

Området fornminnesinventerades av Riksantikvarieämbetet 1971. Dessutom gjordes en specialinventering på tidigt 1960-tal inför byggandet av Rätans kraftverk.

Lämnungstypen som dominerar Rätanssjöns stränder och nära omgivning är boplatlämningar. Runt sjön finns idag 30 platser med boplatmaterial registrerade i FMIS. Ungefär hälften hittades vid specialinventeringen i området och dessa kompletterades senare med de boplatser som hittades i samband med fornminnesinventeringen. Några av boplatserna hittades redan på 1930-tal av Knut Tinnberg. Två boplatser runt Rätanssjön är undersökta, men ej daterade, Rätan 145:1 och Rätan 75:1 (?).

Förutom boplatlämningarna finns det bl a fångstgropar, blästplatser och några stensättningar runt sjön.

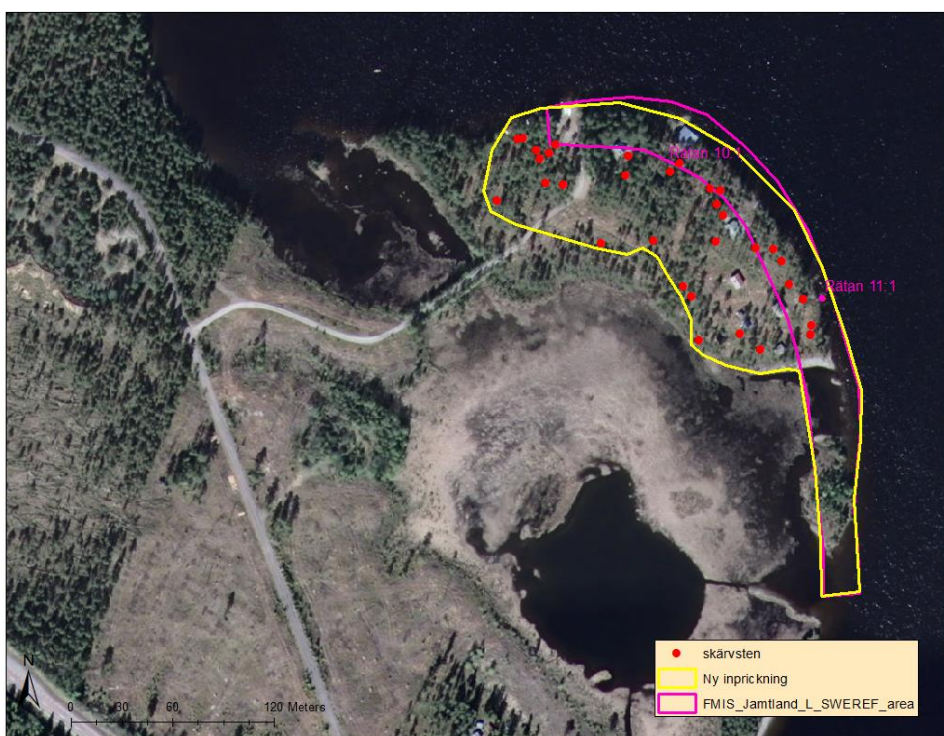
6. Resultat

Udden vid den tidigare registrerade boplaten avsåktes vid förundersökningen och alla 126 rotvältor och andra markskador (stigar, kanter av trädäck/altaner mm) på udden kontrollerades, i totalt 23 rotvältor återfanns skörbränd sten och på ytterligare sju platser med markskador (stigar, kanter av trädäck/altaner mm) hittades skörbränd sten. Många av rotvältorna som ligger i närheten av det stugor som finns på platsen var redan igenlagda.

Karta över området med den inprickning som fanns i FMIS före utredningen samt samtliga rotvältor (gula prickar). Kartmaterial: Lantmäteriet MS2006/02204

Boplatsens nya utbredning bygger på fynden av skörbränd sten. Den största mängden av skörbränd sten återfanns inom den tidigare registrerade ytan och strax utanför i områdets norra del.

Karta över området med platserna med skörbränd sten samt den nya inprickningen i FMIS.

Boplatsens sydligaste del på fastlandet hade redan vid Länsstyrelsens besök blivit helt förstörd av en tillfixad strand och anläggningsplats för båtar. Vid utredningstillfället hade den ytan redan börjat växa igen och inga spår efter skörbränd sten hittades på den ytan. Ser man till läget på den platsen så har det tidigare troligtvis även där funnits spår av stenåldersboplatsen.

Bilder som visar den markplanering som företagits längst den södra stranden. Övre bilden mot öster och nedre bilden mot väster.

Boplatsen sträcker sig enligt tidigare beskrivning ut på en ö söder om udden. Den platsen besöktes ej så den ej gick att nå.

Den antikvariska bedömningen av boplatsen ändras från Övrig kulturhistorisk lämning till Fornlämning.

Inom Råtan 10:1 ligger även en blästbrukslämning (slaggförekomst), Råtan 11:1. Den ligger i vattnet på uddens östra sida och har inte påverkats av stormen. Inga rester av järnframställning kunde ses på stranden i anslutning till slaggen.

7. Slutsats

Jamtli's förundersökning av stenåldersboplatsen Rätan 10:1 syftade till att dokumentera de skador som åsamkats fornlämningen samt att om möjligt avgöra boplatsens utbredning och datering. Vid undersökningen uppdagades det att boplatsytan för Rätan 10:1 var betydligt större än vad som är registrerat i fornminnesregistret. Inom boplatsen fanns skörbränd sten.

Undersökningen ger ett mycket intressant exempel på hur liten del av en stenåldersboplats yta som faktiskt registreras vid fornminnesinventering eller andra okulära besiktningar. De flesta registrerade boplatser täcker endast strandplanet, vilket inte är förvånande eftersom inventeraren bara registrerar det hon/han ser. Men säkert gäller samma sak för många andra stenåldersboplatser som för detta exempel, dvs. att boplatsytan egentligen är betydligt större.

Inget daterbart material återfanns på platsen, ej heller några andra fynd av avslag eller kol och sot.

8. Tekniska och administrativa uppgifter

<i>Länsstyrelsens dnr:</i>	431-2070-2016
<i>Länsstyrelsens beslut:</i>	2016-03-09
<i>Jamtli's dnr:</i>	55/2016/F5CC
<i>Uppdragsgivare/Finansiär:</i>	Länsstyrelsen
<i>Kommun:</i>	Berg
<i>Socken:</i>	Rätan
<i>Fastighet:</i>	Rätansbyn 4:32, 4:90, 4:64, 4:65, 4:66, 4:95
<i>Undersökningstyp:</i>	Arkeologisk förundersökning
<i>Undersökningstid:</i>	12-13 juli 2016
<i>Tidsåtgång i fält:</i>	16 h
<i>Tidsåtgång, förberedelser och rapport:</i>	24 h
<i>Personal:</i>	Antikvarie Anna Engman, Jamtli
<i>Undersökt yta:</i>	Rotvältor
<i>Lägesangivelse:</i>	Ek. kartans kartblad 17E67gh SV
<i>Koordinater (RAÄ Rätan 6:1):</i>	N6926717/E473001
<i>Koordinatsystem:</i>	SWEREF 99 TM
<i>Höjd över havet:</i>	355 m (enligt FMIS)
<i>Dok. material:</i>	Dokumentationsmaterial förvaras på Jamtli.

RAPPORTSERIE – JAMTLI, 2016

ISSN 1654-2045

- 2016:1 Arkeologisk utredning, steg 1, inför planerad förbifart Brunflo
Karl-Johan Olofsson
- 2016:2 Arkeologisk utredning, steg 1, väg 84 Älvros-Kårböle
Karl-Johan Olofsson
- 2016:3 Arkeologisk utredning steg 1 och 2 av boplatsen Bodum 204:1
vid bron över Mellerstån i Rossön
Karl-Johan Olofsson
- 2016:4 Mesolitisk boplats vid Idsjön. Arkeologisk undersökning av RAÄ Nyhem 54:1
Anna Engman
- 2016:5 Arkeologisk utredning inför planerad nedgrävning av fiberkabel efter väg E 45
rörande Häggenås 58:1, Lit 23:1 och Lit 52:4
Karl-Johan Olofsson
- 2016:6 Offerdals kyrka, Restaurering av torn, 2015
Henrik Ylikoski
- 2016:7 Revsunds kyrka, Utvändig restaurering, 2014-2015
Henrik Ylikoski
- 2016:8 Offerdals kyrka,
Utvändig restaurering av begravningsplats och anläggande av lapidarium 2010
Henrik Ylikoski
- 2016:9 2015 års fornminnesinventering i Jämtlands län
Karl-Johan Olofsson
- 2016:10 Arkeologisk utredning väg 321 Myrviken
Anna Engman
- 2016:11 Tillägg till arkeologisk utredning, steg 1, inför planerad förbifart Brunflo
Karl-Johan Olofsson
- 2016:12 Stormskadad stenåldersboplats i Rätan - RAÄ Rätan 10:1
Anna Engman
- 2016:13 Stormskadad stenåldersboplats i Rätan - RAÄ Rätan 6:1
Anna Engman